

C-un Fiu mic ce tot plâng ea.
 Maica din gură grăia:
 - Taci, Fiule, nu mai plâng
 Căci Maica tie-ți va da
 Două mere d'aurele
 Ca să te tot joci cu ele
 și cheile raiului,
 Raiul ca să-l stăpânești,
 Pe noi să ne mântuiestești.
 De la Ioan Mja, 46 ani, Comăna de Sus, 1999.

Colecția PETRU ȘTEȚIU

**Colinde
de pe Valea Cosăului**
2428

Sub tufă de mălin verde

Sub tufă de mălin verde,
 - Dar acolo cine sede?
 - Doi surași de porumbași.
 Ei de-acolo și-o zburat,
 Apă-n pene și-o luat,
 Ptetricele-n clonțurile
 Ca să-și facă curticele.
 - Da'n curțiță cine sede?
 - Marie, fată-albineață.
 - Da' de lucru ce lucrează?
 - Împtistrește, popistrește
 Guleraș tătâne-su,
 Năfrămuță frate-său.
 Mie de mi-ar împtistri
 Bună plată i-aș plăti:
 I-aș da oi și i-aș da boi,
 I-aș da cară cu comoară!
 - Mie nu-mi trebe nimnică
 Numa voinicu de-asăra
 Ce-o ieșit pe poartă-afără
 Cu-o căciulă mândră-n cap
 Făcută din diamant,
 Din diamant de cel frumos -
 Să-l cunoaștem că-i Christos.

Colecția PETRU ȘTEȚIU

Credințe și obiceiuri la început de an

Încă nu s-a sfârșit un an de datini și credințe începute cu Ajunul Crăciunului și, iată, acum începe alt an, tot atât de îmbelșugat, tot atât de atrăgător și încântător: sărbătorile de Anul Nou și Sân-Văsăi. Acum unele obiceiuri se continuă de la sărbătorile Crăciunului.

Încă din seara de Crăciun se pune pe masă o pâine pregătită special, numită *stolnic*, o pâine rotundă, ornamentată cu motive geometrice și florale. Sub *stolnic* se pune *otavă* și este lăsat să stea aşa până în dimineața de Anul Nou, când este tăiat și îmbucă fiecare din ea, dar, mai ales, se dă la animale, împreună cu *otava*. Potrivit credinței, "câți au trecut prin casă în timpul de la Crăciun și Anul Nou, atâtea animale va avea gospodarul în acel an" (De la Irina Borodi, 46 ani, Sârbi, 1990).

În Budești, de Anul Nou satul răsună de glasul colindătorilor. Cel mai frecvent se aude colinda "Sculați, sculați, boieri mari", la refren spunându-se acum "An Nou fericit". Copiii umblă cu "Steaua", dar și cu "Capra". Obiceiul cu "Capra" este destul de vechi în comuna noastră, fiind practicat mai ales de copii. Personajele sunt: Capra, Moșul (ciobanul) și Vestitorul. "Capra" este îmbrăcată în alb, având în mână o imitație a capului caprei, făcută din lemn acoperit cu blană de pe capul unei piei de capră. Jocul Caprei este în ritm de Fecioresc, după cum îi cântă Moșul (Ciobanul) din fluiere.

În timp ce Moșul cântă din fluiere, Vestitorul, având o botă păcurărească în mână, bate ritmul dansului fecioresc, rostind:

Faceți-mi loc ca să viu
 Cu Capra de la Sibiu,
 Zin cu capra de la munte
 Cu omăt până-n gerunte.

Asară la fogădău
 Mi-o pticat căpruța-n tău,
 Apa n-o putut-o trece
 Si era să mi se-nece.

Acste versuri sunt rostite sub formă de strigătură, după care începe un dialog între Capră și Vestitor:

- Noa, măi oameni, mi-ați deochet
capra! (Zice descântecul:) Tu, capră vânătă,
 De la cap până la coadă
 Tăț luptii să te roadă!
 De ești de lunea -
 Să te mânânce funea,
 De ești de marța -

Să te mânânce franța (franțul, sifilis),
 De ești de mnercurea -
 Să te mânânce temnița,
 De ești de joia -
 Să te mânânce nevoia,
 Si de vineri până sâmbătă
 Capra me se vindecă!

În timp ce sunt rostite aceste versuri, capra este culcată la podea. Textul este deschis oricărei improvizării, depinzând de performeri și de gazdele casei, existând mai multe variante, păstrând, în general, matricea inițială. Tot cu ocazia sărbătorilor de Anul Nou, mamele fetelor, ajutate de bărbații lor, *bareză ulițele satului* cu lemn, pentru ca "nici o fată din sat să nu se mărite pe sate" (De la Ioan Dunca, 63 ani, Budești, 1990).

În Sârbi, pentru a opri fetele "să se mărite pe sate", mamele fetelor *leagă ulițele cu sir de ițe părăsite*. Cu o zi înainte de Anul Nou ele caută în pod, prin casă, ițe care nu mai sunt folosite la teară, le strică și

*Am două covătele -
 Ziua-s pline,
 Noaptea-s goale.*

(Opințele)

firul este făcut ghem. În sara de Anul Nou întind acest fir dintr-un par în altu al gardurilor care împrejmuiesc ulițele satului" (De la Petru Rednic, 68 ani, Sârbi, 1990).

Tinerii, fete și băieți, practică mai multe obiceiuri: Peștitul, Furatul porților, Strigatul din Coastă, pusul Moșilor și Babelor (metehăi), multe fiind specifice pentru ghicirea ursului/ursitei.

Peștitul este practicat mai mult în satul Sârbi. Un grup de feciori se adună în sara de Anul Nou în centrul satului. Patru dintre ei iau zgărzi cu zurgalăi, ei fiind caii, precum și o sanie scurtă. Ceilalți feciori sunt Peșitorii. Întotdeauna alaiul este însoțit de ceterași, cu care fac deplasarea împreună la casa gospodarului care are fată de măritat. Intrând pe poartă, "Caii" scutură zurgălăii, iar în curtea gospodarului joacă un "Bărbătesc", după muzică. Din grupul feciorilor este ales unul care să peștească. Acesta rostește:

Bună sara, gazdă mare,
Noi zinim din depărtare
Și zinim cu bună veste
Ca și Craii din poveste
Că-am auzit de la-Mpărat
Că ai fată de măritat!
Să nu zici că nu o ai

Că-i de douăzeci de ai!
De ne-o dai, ne-o dai,
De nu dă-ne-ovăz la cai
Să ne ducem pe alt plai!
De ne-o dai, dă-ne-o amu
Că-altu nu-ț călcăm pragu!

(De la Vasile Rednic, 32 ani, Sârbi, 1990).

Gazda, întotdeauna, a mulțumit la ospăteți. Cheamă feciorii în casă, îi ospătează cu băutură și mâncare, iar feciorii joacă și cântă, punând fata să stea alături de cel care a "peștit-o".

După ce feciorii mulțumesc pentru ospitalitate, se duc la alte case unde sunt fete de măritat. Se zice că fata care a fost "peștită" în seara Anului Nou, se va mărita în Câșlegile aceluia an. În sat se formează o singură ceată de "peșitori" care vizitează 8-10 fete, alegându-le pe cele mai tinere și mai frumoase.

Furatul porților este un alt obicei întâlnit și în Sârbi, și în Budești, dar și în alte sate maramureșene. După miezul nopții, feciorii iau și ascund porțile sau portițele de la casele unde sunt fete. Uneori duc porțile în marginea satului și fac cu ele un staul de oi, mai prințând câte un câine și legându-l de staul (De la Ioan Faur, 64 ani, Sârbi, 1990).

Porțile erau furate în special de la acei gospodari care dormeau și nu le păzeau în seara de Anul Nou.

A doua zi gospodarul își căuta poarta, iar, dacă nu o găsea, o răscumpăra de la feciori, dându-le de băut și de mâncat.

Furatul porților are aceeași semnificație ca și peștitul, fata a cărei poartă este furată, se mărită în acel an.

Un alt obicei specific noului Nou este *strigatul din Coastă* sau *strigatul peste sat*. Două grupuri de feciori se urcă pe două dealuri, de o parte și de alta a satului. Unul dintre feciori, dintr-un grup, strigă:

- Măi Braicule!

Celălalt grup îi răspunde:

- Ce-i, taicule?

Urmează un dialog între grupuri, prin care se satirizează fetele bătrâne, lenjeșe, alteori și alte fete.

- A cui fată nu se mărită?
- A lui Vasalie a lu Pătru!

Sau

- A cui fată nu se mărită,
măă?
- Măria lu Vasalia lu Pătru!

- De ce, măă? sau.
- Până când?
- N-are cerge, numa două,

Unde-i minte multă
I și nebunie multă.

2429

Înaintea iestor curți

Înaintea iestor curți
Sunt tri rânduri de pomuți,
Înaintea pomnilor
Şăde Doamna curților
C-un pahar galbân în mâna,
Tăt încchină și sustină.
Pe toarta paharului
Scrisă-i raza soarelui,
De unde țîne cu mâna
Scrisă-i raza și lumina
Și de unde bă din el
Scrisu-i un luceferel.
1990

2430

Pe câmpu cu florile

Pe câmpu cu florile
Paște Manu oilă,
Cu fluier înverigat,
Cu bâltag încolțurat.
Când cu fluieru zîcé
Turma se împrăștié:
- Lăsa-v-oi la bdiata, oi,
C-amu-s alb și eu ca voi!
Tu, oică ptistruică,
Ce nu bei,
Ce nu mănânci?
- Cum oi bă, cum oi mâncă,
Tăt ai zis că ni-i lăsa.
Da' nu ne da la om sărac
Că ne-a paște pe mocline
Şom bă apă din fântâne
Ci ne dă la cel găzdac
Că ne-a paște pân zăvoaie
Şom bă apă din izvoare!
Mielușei sar în sus
Că păcurariu s-o dus
Și oilă s-o pterdut
Și nu le-or aflat mai mult.
1990

2431

Sub poalele muntelui

Sub poalele muntelui
Pasc oilă Domnului
Ş-o căzut o iarnă grea,
Oile la cer zdera,
Dumnezău le-o auzit
Și la ele-o coborât
P-o scară lungă de ceară
Să le-aducă flori de vară
Din cununa fetelor,
Din struțu nevestelor.
De la Illeana Marinca, 43 ani, Budești, 1990.

2432

Este-un pom a raiului

La mijlocu ceriului
Este-un pom a raiului
Şi la poale-i zugrăzit,
La vârvuţ intr-aurit.
Da' acolo cine şede?
Şăzu-şii două rânduinele
Şi-şi împleteşc lumninele,
Lumnini galbeni ca de ceară
Să se vadă peste țară.
De departe am zinit,
Drumu ni s-o ciumpăzit
Aducând pe Domnu Sfânt
De la apa lui Iordan
La curtile lui Adam
Ş-acolo L-o botezat,
Mândru nume i-o aflat:
Domnu nost, Domnu Christos
Ce pe tăt din iad ne-o scos.
De la Illeana Marinca, 43 ani, Budeşti, 1990.

Colecția
NICOLAE PETRICEC

2433

Colo-n susu mai din sus

Colo-n susu, mai din sus
Sântu-şii tri păcurăraşii.
Unu, ce era mai mic,
Crez' că era mai voinic,
Până oile-abătē
Ceielalți legea-i făcă:
Ori să-l puşte, ori să-l tăie,
Ori să-l demnice-n fărtăie.
El la stână ajungé:
- Fraților, aşe zicé,
Pe mine mă îngropați
În staulu oilor,
În strunga mulgărilor;
Toporașu meu cel drag
Mi-l puneți la cap de steag,
Trâmbita alăturé,
Fluierașu lângă ié.
Numa-un vânt de va sufla
Trâmbita ș-a trâmbita,
Fluieru ș-a fluiera,
Oile tăte-or zdera,
Oile cele bălăi
Mândru m-or cântă pe văi,
Oile cele cornute
M-or cântă pe sus, pe munte.
De la Irina Goja, 67 ani, Călinești-Oaș, 2003

Mai stă până țese nouă!

Alte răspunsuri:

- Nu și-a tors cânepa!

Fără-n joc a se sucă!

- Așteaptă peștori de domn!
- Așteaptă până i-a crește ursitu!
- Nu știe țese, nici urzi

Dacă fata căreia urmează să i se strige are un frate și acesta ia parte la strigat, strigările adresate ei sunt mai "dulci", găsind parcă o scuză pentru faptul că fata nu s-a măritat:
- Încă nu i-a sosit vremea!

- N-a trece înaintea altora mai bătrâne!

Fetele ies afară și așteaptă să-și audă numele, precum și satira feciorilor. Există unele obiceiuri, cum sunt *moșii* și *babele*, care sunt practicate atât de băieți, cât și de fete. Băieții fac pentru fete *moși*, care, în Budești, se numesc *peștori*, iar în Sârbi *vindici* sau *metehauă*, iar fetele fac pentru feciori *babe*.

Metehăul este făcut din cárpe, haine vechi, având bețe în loc de mâini și de picioare, iar pe cap o pălărie, dacă este *moș*, ori o năframă dacă este *babă*. Întotdeauna metehăul este însoțit de o scrisoare în care, fie în versuri, fie în proză, își dezvăluie identitatea și scopul pentru care a

venit. Iată câteva scrisori:

Pentru babă, pusă la feciori:

Io-s fata bogatului

De noră să mă primiți!

De la Gheorghe Giurgi, 52 ani, Budești, 1990

Pentru moș, pus la fete:

La fetele lăudate

Vin peștori de pe sate.

Eu mi-s Mitru lui Dubaș,

Am zinit de la oraș,

Din capătu satului,

Am zinit c-am auzit

Că sunteți oameni înstăriți,

Am zinit să-mi ieu țărancă -

Da' să sie bocotancă,

Să aibă peminte și boi

Și botei mare de oi

Că boii i-or mâncă cânii,

Moinele le-or împle stinii!

Dă-mi pe Mărie, dragu meu!

De mi-i da, mi-i da,

De nu, rămâie la dumneata!

(De la Vasile Giurgi, 29 ani, Sârbi, 1990).

Pentru a fi văzut de cât mai multă lume, metehăul (*moș* sau *babă*) este pus într-un copac cât mai înalt, unde este legat cu sârmă, copacul fiind curățat de crengi sau tăiate cu fierastrăul de jur-împrejur, pentru a nu se putea urca după el și să-l dea jos.

Dacă reușesc să-l dea jos, metehăul sau peștorul este dus în casă, pus după masă, unde sunt mâncări și băuturi, ca un adevărat peștor, toți cei din casă veselindu-se.

Acești vindici sau peștori, metehăi, sunt puși numai la fetele și feciorii mai în vîrstă, crezându-se că, în acel an, doar-doar s-or căsători. Alte obiceiuri practicate exclusiv de fete sunt obiceiurile legate de *cunoașterea ursitului*.

Unul dintre acestea este *număratul parilor*, făcut cu scopul de a vedea cum va fi cel cu care se va mărita: bogat, sărac, frumos, urât etc. Fata ieșe, noaptea, din casă legată la ochi, se duce la gard și începe a număra nouă pari, în ordine descrescătoare. Cel cu numărul unu este legat cu un fir roșu, iar a doua zi fetele examinează parii legați, parul simbolizând ursitul, înfățișarea acestuia: de-i de arin - sărac, de stejar - găzdac, par drept - frumos, par strâmb - ghebos (De la Ioan Haiducean, 66 ani, Sârbi, 1990).

*Am o casă văruită,
Nicări nu-i găurită.*

Un alt obicei este *boții*. Fetele frământă un aluat de grâu din care fac găluște numite boți. Fiecare fată face câte un boț și-i dă numele unui băiat cu care ar dori să se căsătorească. Îl unge cu untură și îl pune pe masă. Este adusă o pisică, de obicei ținută flămândă. Pe al cărei boț îl mânâncă, acea fată se va mărîta în anul care vine. Fiecare fată îndeamnă pisică să mânânce boțul ei, uneori însăcăpând-o, iar pisica fuge și fetele rămân cu credința că vor mai fi feti un an (De la Stefan Illea, 74 ani, Sârbi, 1990).

Tot pentru a cunoaște calitățile viitorului soț, fetele fac *struț de verdeață* pe care îl pun, în seara Anului Nou, în râu. În dimineața de Anul Nou, după cântatul cocoșilor, se duc și îl scot din apă, îl duc acasă și-l "ghicesc": de-i cu multă gheată - va fi bogat; de nu-i înghețat - va fi sărac. Cel cu gheată este pus la topit, iar cu apa se spală pe față "să se mărîte în anul acela" (De la Vasile Marinca, 51 ani, Sârbi, 1990).

Tot de Anul Nou, fetele iau *două lumânări* mici, din ceară de albine, și le pun într-un blid cu apă. Una dintre lumânări poartă numele fetei, cealaltă a băiatului cu care fata dorește să se căsătorească. Dacă ele se apropiu una de alta arzând, tinerii se vor căsători. Obiceiul se face la miezul nopții (De la Ion Marinca, 42 ani, Budești, 1990).

Când se află în șezătoare, pentru a afla dacă se vor căsători, fetele pun pe sobă două frunze de verdeață. Una pentru fată, alta pentru fecior. Când le pun pe sobă rostesc numele fetei și numele feciorului. Când frunzele se încălzesc, sar în sus. Dacă sar aproape una de cealaltă, tinerii se vor căsători în acel an (De la Ileana Marinca, 43 ani, Budești, 1990).

Unele fete încearcă locul, partea de sat, unde să mărîta. În dimineața de Anul Nou, înainte de cântatul cocoșilor, ieș cu *stolnicul pe cap* la tăietor, zicând:

- Unde-oi auzi cocoș cântând

Acolo m-oi mărîta (De la Ioan Marinca, 46 ani, Budești, 1990).

Tot pentru a cunoaște unde se vor mărîta, vara, când sunt *păpăruze*, fetele le prind, le așeză pe dosul palmei, le lasă să zboare zicând:

Păpărudă, rudă,

Încotro-i zbura

Ziua de Anul Nou este sărbătorită cu mare bucurie de toată lumea.

Copiii umblă cu uratul, vestind sosirea noului an:

An Nou fericit,

Să trăiți, să-mbătrâniți

Ca merii

Ca perii

Cu uratul umblă numai băieții. Se zice că fetele nu aduc noroc.

Darurile pregătite pentru cei care au urat sunt identice cu cele de la Crăciun: colăcei, mere, nuci, alune, bomboane, uneori și bani.

De Anul Nou, cei cu numele *Vasile*, își serbează ziua lor cu mare cinste. Uneori prietenii îi pun un semn, care constă din 2-3 batiste și câteva bancnote de câte 100 de lei, prinse la mâna stângă. În acest caz se zice că acel *Vasile* "a fost legat". Cel legat trebuie să dea mâncare și băutură celor care l-au legat (De la Maria Moldovan, 76 ani, Budești, 1990).

Boboteaza

În Ajunul Bobotezei, 5 ianuarie, pe masa gospodarului se află numai mâncare de post, anume pregătită pentru această zi: hribe fierte, mere fierte, văzlar etc. Ajunul se numește și "zi de sec", unii dintre gospodari obișnuind să ajune până spre seară. În Ajun se fac pregătirile pentru a doua zi. Se fac mâncăruri de dulce, se aranjează paturile, se întind țesăturile pentru a fi stropite când vine *preotul cu crucea*. În Budești, fiind satul mai mare, preotul umblă cu crucea cu 2-3 zile înainte de

Unde-i multă minte
I și multă prostie.

Colecția VASILE BORCA

2434

Miorița

Mărgu-și, mărg, oilă-n munte,
Cu iarbă până-n jenunte,
Mărgu-ș tri păcurărei
Cu oilă după ei.
Cei mai mari
Îs veri primari,
Cel mai mic
Îi străinic,
După apă l-o mânăt,
După apă-ntr-o izvoare,
S-o grăit ca să-l omoare.
Când de-acolo s-o-nturnat
Oilă tăte-o zderat.
- Oilă, oilă mele,
Ce zderăt așe cu jele?
- Cum focuțu n-om zdera,
C-o grăit să te omoare!
- Dacă-a fi să fie-așă
Acolo mă astupați:
În strunguța oilor;
În umăru de-a dreapta
Puneți-mi, frați, trâmbita,
De-a umăru de-a stângu
Puneți-mi, frați, fluieru
Și în loc de copărșeu
Puneți-mi un stejar greu
Și de pânză pe obraz
Puneți-mi scoarță de brazi.
Din Apșa de Jos, 2002, în "Români din Transkarpatia", Ed. Macarie, Târgoviște, 2003.

Colecția GRIGORE VLAD

Colinde din Apșa de Jos

2435

Mărîta-m-aș, mărîta

Taie, mamă, tăieșei,
Iaca peștorii mei;
Cheamă-i, mamă, până-n casă
Dară-aș fi și eu mireasă;
Dă-le, mamă, de mâncare
Dacă nu m-or căta tare
Că n-am dinți și n-am măsele,
Amar de zilele mele.
Mă uitai înt-o fântână,
Mă vedea fată bătrână,
Mă rugai la Dumnezău
Să-l trimată și pe-al meu.
Mărîta-m-aș, mărîta,
Pâne nu știu frământa,
Pe lopată nu știu pune
De nu m-or legă cu fune.
(1879, din "Români din Transkarpatia", Ed. Macarie, Târgoviște, 2003)

Colecția DUMITRU IUGA

2436

Pe sub cer pădure verde

- Pe sub cer pădure verde
Ce turmă de oi se vede,
Da' la ele, cine sede?
- Sede Lariu,
Păcurariu,
Sede Lariu, bun bărbat,
Cu fluieru-nfermecat,
Fluier zice,
Turma strângă,
Fluier tace,
Turma-ntoarce.
Tăte beu,
Tăte mânâncă,
Numa-o oaie
Bălăoaie,
Cea cu lână
Ruzmalină,
Nici nu bea,
Nici nu mâncă,
Numa' ce se jălcuia.
Zice Lariu, păcurariu:
- Da', tu, oaie
Bălăoaie,
Ce nu bei,
Ce nu mânâncă?
- Cum oi bă,
Cum oi mâncă,
Că-am auzit că ni-i lăsa!
- D-apoi cum nu v-oi lăsa,
Dragile mele de oi,
Că de când sed io la voi
Bate-mi barba jerunțile,
Mustețile umerile!

De la Ioana Grad, 60 ani, 1968,
Săliștea de Sus

2437

Mărgu-și doi voinici pe munte
Pân iarbă până-n gerunte
Și sara că-i apuca
Și unu jos că se culca,
Cel mai mnic că adurnă,
Cel mai mare îl pândă
Și când vré ca să-l omoare
Puiu cucului cântare:
- Scoală, voinic, de-acolea!
- Eu de-aici nu m-oi scula
Că dacă m-or omoră
Pe mine m-or îngropa
În strunguța oilor,
În locu găleților.
Oile cele cornute
Mândru m-or cântă pe munte,
Fetele s-or despletă
Și pe mine m-or jăli
În tri joi

Bobotează, pentru ca de ziua Bobotezei toate casele să fie sfintite.
Înaintea preotului umblă copiii cu *tiralexa*. În urările rostite, copiii doresc gazdei să aibă multă bogătie:

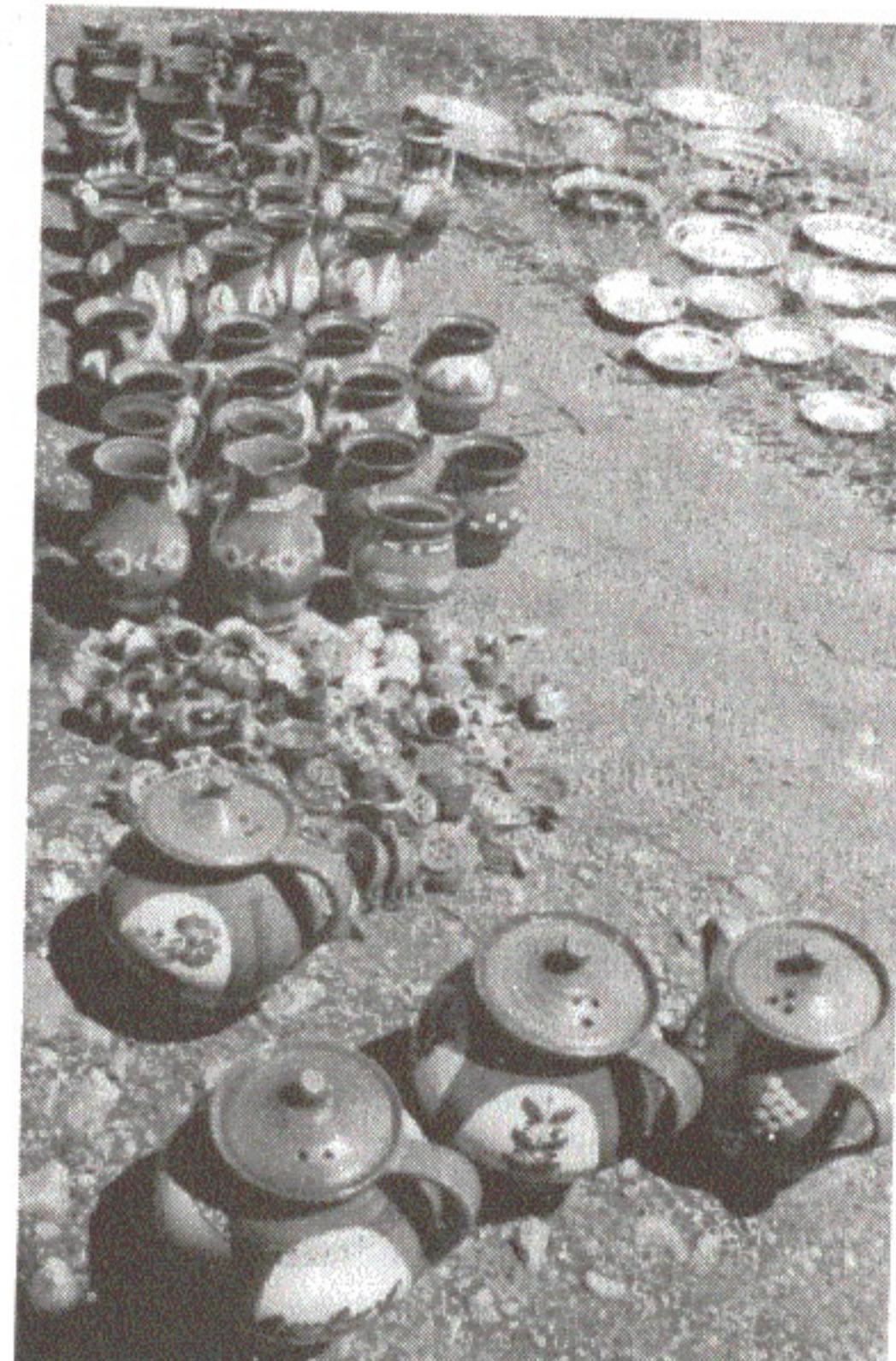
Tiralexa-i, Doamne,
Grâu de primăvară
Și-n pod și-n cămară
Și-n tindă și afară.
Câți carbuni în vatră
Atâtia peștori la fată,

Câte paie pe coteț
Atâtia peștori s-aveți,
Câte pene pe găină
Atâtia peștori la Irină,
Câte pene pe cocoș
Atâtia coconi burduhoși/frumoși.

(De la Voichița Nemeș, 18 ani, Sărbi, 1990).

Și acum sunt numeroase obiceiuri legate de cunoașterea ursitului. La fel ca la Anul Nou, fetele fac *struț de verdeață*, îl pun sub pragul casei înainte de trecerea preotului. După plecarea acestuia, struțul se scoate și se pune după oglindă: "Câți au trecut în urma preotului peste struț, atâtia peștori va avea fata". Un alt obicei este *spălarea la râu* în dimineață de Bobotează. Fetele merg la râu și spălându-se pe față rostesc:

- Bună dimineață
Râul lui Iordan!
- Sănătate bună, Mărie!
Dimineață te-ai sculat,
În ură mare te-ai aflat,
În ură urâtă,
În ură șoptită;
Te-ai uitat în jos -
N-ai văzut nemnic,
Te-ai uitat în sus -
Văzui tri zări a zorilor,
Tri surori a soarelui.
Pe una o cheamă Mândraia,
Pe una Drăgaia,
Pe una Maria Măndălină.
Nu gândi nemnic
Că în drum i ieși,
Tăti feciorii or sări:
- Cine-i aceie,
Care-i, a cui i?
- Nici îi muiere,
Nici mireasă,
Nici împărat,
Nici împărateasă
Făr' Mărie cea frumoasă!
Hai, de mână s-o luăm,
În crâșmă să o băgăm,
Cu zin să o adăpăm;
Cătă care cum a râde
Turtă de mnere i-a-ntinde,
Cătă care s-a uita
Turtă cu mnere i-a da.

Aurel Toncoglaz: Ceramică de Baia Mare, familia Bledea, 1997

Descântecul se rostește de trei ori, în timp ce fata se spălă pe față, "să fie iubită de feciori". (De la Ștefan Negrea, 72 ani, Budești, 1990). O altă variantă am întâlnit-o în Budești:

Dimineață m-am sculat,
La râul lui Iordan am alergat,
Pe cărarea necălcată,
Pe roua nescuturată,

*O mie înodate,
O mie dezodate,*

*O mie să grăiești
și să nu ghicești.*

Cărarea călcând-o,
Roua scuturând-o,
Dragostea luând-o.
Bună dimineața, râul lui Iordan,
Am zintit să mă speli
De ură,
De țipătură,
De fapturi,
De daturi,
De ură dată,
Nearătată,
De ură pusă,
Nerăspunsă.
Mie ură mi-o țipat
Tăte fetele din sat -
Mă uitai în jos
Pe râul lui Iordan,
Nu văzui nemnic!
Mă uitai în sus
Pe râul lui Iordan -
Nu văzui nemnic,
N-aузii nemnic!
Mă uitai spre răsărit -
Văzui douăzeci zinind -
Surorile soarelui,
Poale albe sufulcând,
Cisme roșii desculțând,
Până la mine alergând:
- Hai, Mărie, sora noastră,
Ce ești supărată,
Ce ești încetată?
- Cum n-oi si supărată,
Cum n-oi si încetată
Că m-am aflat
De ochi urdită,

Dacă noaptea de ajun este îinstelată, fetele ies afară *la miezul nopții*, se întorc cu fața spre răsărit și descântă de trei ori:

Una sté
Odosté,
Două stele
Odosteles,
Trei stele
Odosteles -
Voi sunteți surorile mele!
- Unde mereți?
- La gruiețe să secerăm!
- Acolo să nu mereți!

Un alt descântec de măritiș se face în noaptea de ajun. Fetele *bagă în foc un resteu de la jug*, rostind:

Foc,
Foculeț,
Eu oi durni,
Tu nu durni,
Te fă șarpe balaor

De gură muștită,
De urechi asurzită,
De mânuri bolnăzită!
- Nu si supărată,
Nu si încetată:
Desurdi-te-om,
Dezmuști-te-om,
Desurzî-te-om,
Dezblânzi-te-om,
Cămeșa de ură născută țipa-om,
Brâu de șerpe rumpe-l-om
Cu plumb de grâu,
Cu țarmuri de busuioc
Spăla-te-om,
Soarele în frunte pune-ți-l-om,
Pe cal galben încăleca-te-om,
De tri ori după soare înturna-te-om,
În mâna stângă
Ț-om da buciumi de argint,
În mâna dreaptă trâmbiți de aur -
Cu trâmbdita și trâmbdita,
Cu buciumu-i buciuma,
Tăti feciorii s-or scula,
Unu pe altu or întreba:
- Ce nălțată,
Ce-Mpărăteasă?
- Nu-i nici înălțată,
Nici Împărăteasă
Că-i Mărie cea mai mândră și
frumoasă!
Și față-i ca soarele
Și din dos ca doamnele,
În față-i rujă-nfocată,
În dos i doamnă gătată!

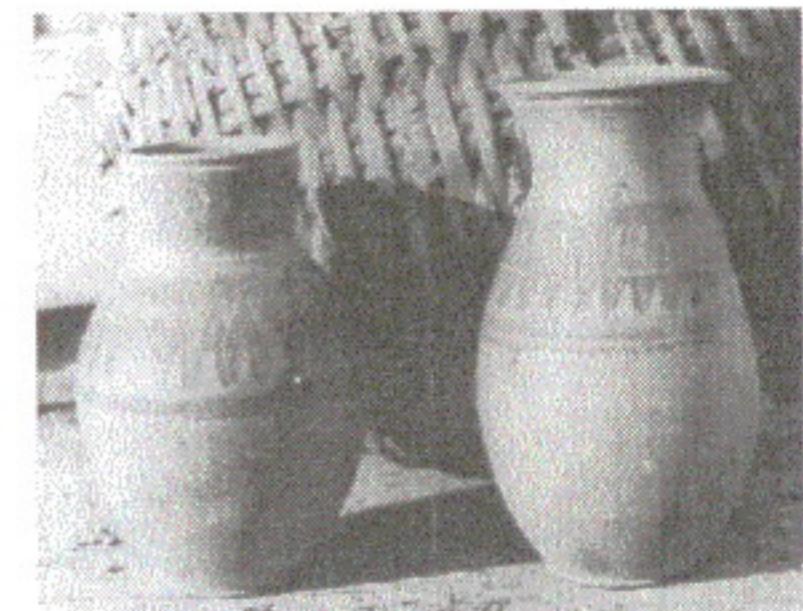
(De la Dorel Negrea, 40 ani, Sârbi, 1990).

Mereți în lume,
Peste lume,
La orânda mé anume!
De-i în temniță
Să zie pe meliță,
De-i la oi
Să zie pe furcoi,
De-i în cătane
Să zie pe sanie!

(De la Gheorghe Opris, 46 ani, Sârbi, 1990).

Cu solzii de aor,
Te du în lume,
Peste lume,
La ursul meu anume:
Cu dinții mușcă-l,

Cu tizăroi
Că n-oi si păcurar la oi
Că Runcanii s-o grăit,
Pe mine m-o omorât.
De la Ioana Grad, 60 ani, 1968,
Săliștea de Sus

Colecția ILIE GHERHEȘ

2438

Cu tileguță

La Petrova, de Anul Nou, se adună feciorii și umbără pe la fete cu tileguță. La mai toate fetele de măritat, unde este o cinste a merge "în peșit", de fapt o pregătire pentru cășlegile care vor urma. S-a mai păstrat până spre sfârșitul secolului XX, astăzi nu se mai practică decât la Căminul Cultural sau la spectacolul de Datini de iarnă de la Sighetul Marmației.

- Măi Vasali!
- Tu ești, măi Dumni?
- Măi Nuțu!
- Nu tu ești?
- Măi Ili!
- Și tu ești p-ai(ci)?

UN FECIOR

- Bată-vă bdiata, feciori,
Răgniți ca niște strigoi!
Mai bine v-ați potoli
Și-orice am plănuiri,
N-om pune țara la cale
Făr' pe fete la-ncercare!

ALT FECIOR

- Sara bună, măi feciori,
Ce-i pe vremea-aia cu voi,
Nu vreți să viniți cu noi?
Să mai clătim tileguță,
Poate s-a-mblânzi iernuță
Că ne-așteaptă fetele
Pe la tăte casele
Ștergându-și fereștile,
Aburind oglinurile.
De când cată-n bobdi și ceară
S-o întunecat afară!

ALT FECIOR, mai tinerel

- La asta ne-am gândit și noi,

**Decât slugă în casa muierii
Mai dulce i temnița țării.**

Da' n-am găsit holtei ca voi,
Nici de strigat n-avem pe nime
Că nouă, încă, ni-i rușine!

ALT FECIOR

- Plină-i lumea de feciori
Pe la guri de ulteriori,
Stau și tremură subțire
Până să-a da unu-n sire.
Da' noi, de-om vre(a),
Le-om dovedi
Ş-on ceterăş 'om nămni,
Batăr cât de scump a si!

ALT FECIOR

- Opriți-vă, mă, opriți,
Ce-atâtea boscorodiți,
Gândești că-s jâzii la plată
Când v-adunați laolaltă!

ALTUL

- Io zic:
Oameni buni și mai fărtați,
Bine-ar și să m-ascultați,
Şi-un urător trebe a nămni
C-a tré anu
Şi noi tăt om plănu!

ALTUL

- Io, vreau să siu urător,
Da' de-oi puté să mă-nsor
Că de când tăt tilegesc
Am început să-ncărunteșc,
Nici una nu se nădăie
Să vreie să sie a mé!

ALTUL

Dacă-i planu-aşé, pretine,
En ascultă-mă pe mine:
Măi feciori, io zic, adică
Să scoată-o sticlă de horincă!

FECIORUL:

Da-oi chiar și la coconi!
Deie Domnu
Roadă-n pomni
Şi boală-n domni!

ALTUL

Ie, cu spor, să ne urnim
Că de mult timp zăbovим
Şi-s aici căşlegile,
S-ar mărita fetele!
Unde-s fete p'ângă şatră
Tăte peştiori aşteaptă.

ALTUL

Cătilin, cătilinaş,
Mere-om după ceterăş,
La Ciurariu ori Finanțu
Să vie! De nu, -i ie franțu.

Cu acele-mpunge-l
Până la mine-a zini
Şi cu mine s-a tâlni

În noaptea dintre Bobotează și Sântion (7 ianuarie) se sărbătoresc
Crăciunul cel bătrân. În satul Sârbi se colindă ca la Crăciun:

Crăciunu nost cel bătrân
Zine, zine cătilin
Dacă şti' că nu-l cinstim;
Zine, zine supărat

Şi cu mine-a povesti!

(De la Ioan Oancea, 44 ani, Budeşti, 1990).

Dacă şti' că l-am lăsat.
Popii-n beserici ne-o spus,
Ne-o spus nouă, la popor,
Să ţinem Crăciunu lor.

Se dau daruri ca la Crăciunul cel Tânăr. (De la Gheorghe Iosif, 59 ani, Sârbi, 1990).
După Bobotează, se dezleagă *căşilegile*, acum începe jocul în sat, nunțile, clăcile, care se țin până la Postul Mare.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU

Strigarea peste sat în Oarța de Sus

Obiceiul, potrivit cercetărilor, s-a mai păstrat, sporadic, doar în satul Stremt, vecin cu Oarța de Sus.

Desfășurarea este cea obișnuită: în noaptea de Anul Nou, două grupuri de tineri se urcă pe două creste de deal, unul dintre grupuri lansând strigarea:

- Măă, ştii că la fata (cutare) i-i drag fecioru (cutare)?
- Dreptu-i, măă!

Ca și la Stremt, unele dintre formule vizează abateri de la conduită morală a satului:

- Măă, ştii că la nevasta lui (cutare) s-o dus (cutare)? Dreptu-i, măă?
- Drept! (De la Vasile Peti, 39 ani, 1981).

Așa cum arată și alte cercetări, se vehiculează pe latura negativă, criticându-se diferite aspecte ale conduitelor etico-morale: furtul, lenea, munca de mântuială, comportarea brutală în familie, desfrâul, beția.

Este interesant de studiat acest obicei pentru că, așa cum se practică la Oarța de Sus, se aseamănă cu obiceiul *alimori*, numit și *aosimori* sau *silita mare*, despre care Gheorghe Vrabie arată că a luat forme mai noi, printre care și *roata de foc*, rostogolită de Anul Nou la Oarța în cadrul strigării peste sat (Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect-principii-metodă-categorii*, Ed. Academiei, Buc., p. 189). Astfel *strigarea peste sat* debutează cu roata focului: se ia o roată de car sau de la tileaga plugului, se îmbracă în paie și gozuri, este aprinsă și i se dă drumul de pe deal, în timp ce la biserică se trag clopotele pentru a anunța începutul strigării.

Despre astfel de focuri, Gheorghe Vrabie spune că erau temeri sau speranțe legate de noul ciclu vegetațional, care implica acte sacre însotite de gesturi pe care se sconta în bunul mers al anului agricol (Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect...*, op. cit., p. 188).

Este posibil ca acest obicei să fi suferit o transmutare, în loc să se facă primăvara, practică generalizată la noi, a fost asimilat de obiceiurile Anului Nou, când au loc variate practici menite să influențeze soarta anului care vine. Foarte interesantă este sugestia că "fac foc, să ardă anul care a trecut"

(De la Rozalia Tămășan, 53 ani, 1981), deoarece, potrivit acesteia, focul de Anul Nou este un semn al trecerii dintr-un an în celălalt, la fel și trasul clopotelor, împușcăturile etc., putând, la un moment dat, să aibă și conotații magice.

*Cine tăt cată
Şi n-o pterdut nimnică?*